

CK.0000072867

BỘ Y TẾ

TƯƠNG TÁC THUỐC VÀ CHÚ Ý KHI CHỈ ĐỊNH

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

BỘ Y TẾ

**TƯƠNG TÁC THUỐC
VÀ
CHÚ Ý KHI CHỈ ĐỊNH**

(Tái bản lần thứ hai)

**NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC
HÀ NỘI - 2015**

Chủ biên

GS.TS. LÊ NGỌC TRỌNG

TS. ĐỖ KHÁNG CHIẾN

Biên soạn

GS. ĐÀM TRUNG BẢO

DSCK I. NGUYỄN THỊ PHƯƠNG CHÂM

DSCKII. VŨ CHU HÙNG

GS.TSKH. HOÀNG TÍCH HUYẾN

GS. ĐẶNG HANH PHÚC

DSCKII. NGUYỄN XUÂN THU

DSCK II. VŨ NGỌC THUY

BSCK II. NGUYỄN VĂN TIỆP

Hiệu đính

DS. ĐỖ QUỲ DIỆM

GS.TSKH. HOÀNG TÍCH HUYẾN

Thư ký biên soạn

DSCKI. NGUYỄN THỊ PHƯƠNG CHÂM

Thư ký

BS. ĐẶNG THU HÀ

DS. PHẠM THANH HUYẾN

ThS.BS. TRƯƠNG LÊ VĂN NGỌC

ThS. LƯƠNG NGỌC PHƯƠNG

ThS. ĐẶNG QUANG TẤN

BS. HOÀNG THU THÚY

BS. NGUYỄN HẢI YẾN

Xây dựng phần mềm

KS. DƯƠNG CHÍ ĐỨC

KS. NGUYỄN TRỌNG NGHĨA

KS. NGUYỄN HOÀNG NGUYỄN

TS. PHẠM XUÂN VIẾT

LỜI NÓI ĐẦU

Thực hành kê đơn tốt, thực hành dược tốt và thực hành chăm sóc người bệnh tốt là các khâu nhằm đảm bảo sử dụng thuốc hợp lý, an toàn cho người bệnh. Khi điều trị cho người mắc đồng thời nhiều bệnh thì không thể tránh được phải dùng đồng thời nhiều thuốc. Nhưng sử dụng đồng thời nhiều thuốc cùng lúc có thể gây ra một trạng thái bệnh lý do tương tác thuốc - thuốc. Mặt khác cần thận trọng khi sử dụng thuốc trên một số bệnh nhân đặc biệt như suy gan, suy thận, suy mạch vành, người cao tuổi, phụ nữ có thai và cho con bú... Làm thế nào để vừa đạt được hiệu quả điều trị, nhưng tránh được tương tác bất lợi để đảm bảo an toàn cho người bệnh, có nghĩa là đảm bảo sử dụng thuốc hợp lý, an toàn. Yêu cầu này đòi hỏi các nhà chuyên môn về y tế cần thận trọng trong tất cả các khâu sử dụng thuốc cho người bệnh: Trước hết bác sĩ kê đơn phải đảm bảo đơn không có các nguy cơ đã biết; tiếp theo là dược sĩ có trách nhiệm phát hiện các tương tác thuốc nguy hiểm khi đọc đơn thuốc; cuối cùng là điều dưỡng phải nhận biết những dấu hiệu lâm sàng của một hay nhiều tác dụng nguy hại khi người bệnh dùng thuốc và đảm bảo đưa thuốc vào dịch tiêm truyền, pha nhiều thuốc trong cùng một bơm tiêm những hoạt chất tương hợp về phương diện lý hoá. Như vậy bác sĩ, dược sĩ và điều dưỡng đều cần có thông tin về tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định. Bác sĩ, dược sĩ và điều dưỡng không phải lúc nào cũng có thể nhớ hết được tất cả mọi thông tin về tương tác thuốc và các chú ý khi chỉ định. Do đó cần có một cuốn sách để tra cứu, giúp tránh những sai sót do thiếu thận trọng ít nhiều có thể gây ra nguy hiểm, hoặc giúp ta kiểm tra lại khi có nghi ngờ trong điều trị.

Tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định là cuốn sách giúp bác sĩ thực hành kê đơn tốt, dược sĩ thực hành dược tốt và điều dưỡng thực hành dùng thuốc đúng cách, theo dõi phát hiện biểu hiện bất thường của người bệnh khi dùng thuốc. Đặc biệt trong những trường hợp bắt buộc cần kết hợp thuốc cho người bệnh thì bác sĩ có thể tiên đoán và chuẩn bị xử trí khi có tương tác bất lợi xảy ra. Khi nghiên cứu về *Tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định* bác sĩ, dược sĩ và điều dưỡng có thể đánh giá được nguy cơ đối với người bệnh ở từng trường hợp cụ thể, nhằm thực hiện sử dụng thuốc hợp lý, an toàn cho người bệnh.

Vì khuôn khổ của cuốn sách (về thời điểm và tài liệu tham khảo khi biên soạn có hạn) nên những thuốc không có trong sách hoặc phần mềm này không có nghĩa là không có chú ý khi chỉ định và không có tương tác thuốc. Tương tác thuốc trong cuốn sách này chỉ đề cập đến tương tác thuốc - thuốc, không đề cập đến tương tác thuốc - thức ăn hoặc các loại tương tác khác.

Tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định là cuốn sách để tra cứu nhanh, thuận lợi trong thực hành, đồng thời là cơ sở dữ liệu cho phần mềm kèm theo, do đó về cấu trúc cuốn sách có một số đặc điểm khác so với một cuốn sách thông thường (mỗi tương tác thuốc được trình bày hai lần, mỗi lần ở một họ tương tác với nhau).

Phần mềm dùng trên hệ điều hành Windows cho phép tìm và phát hiện những tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định của tất cả các thuốc ghi trong sách, không phụ thuộc vào phân loại thuốc tra cứu nằm trong bao nhiêu họ, trong khi cuốn sách in chỉ cho phép tìm hiểu các thuốc có trong hai họ của cuốn sách.

Mặc dù được tổ chức biên soạn công phu và thẩm định chặt chẽ, nhưng chắc chắn cuốn *Tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định* không tránh khỏi thiếu sót. Ban biên soạn xin chân thành cảm ơn sự đóng góp quý báu của các chuyên gia y, được trong quá trình biên soạn và sự góp ý của các bạn đồng nghiệp trong quá trình sử dụng để cuốn sách được hoàn thiện hơn trong những lần tái bản sau.

BAN BIÊN SOẠN

MỤC LỤC

Lời nói đầu	5
Hướng dẫn sử dụng sách và phần mềm	9
Tra cứu thông tin	9
1. Tra sách tìm thông tin	9
2. Tra trên phần mềm tìm thông tin	9
I. Mức độ tương tác và chú ý khi chỉ định	10
3. Mức độ chú ý khi chỉ định	10
4. Mức độ tương tác thuốc	10
II. Đánh giá nguy cơ tương tác thuốc	10
Phần một	13
Khái niệm về tương tác thuốc	13
Tương tác thuốc - thuốc	14
1. Tương tác dược động học	14
2. Tương tác dược lực học	22
I. Tương tác thuốc - thức ăn	26
1. Ảnh hưởng của thức ăn tới động học, tác dụng và độc tính của thuốc	26
2. Ảnh hưởng của thức uống tới động học, tác dụng và độc tính của thuốc	28
II. Tương tác thuốc - trạng thái bệnh lý	30
Phần hai	35
Nội dung tương tác thuốc và chú ý khi chỉ định	35
Phần tra cứu	1109
Liệt lục tra cứu các nhóm thuốc	1109
Liệt lục tra cứu tên thuốc và biệt dược	1115
Tài liệu tham khảo	1159

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH VÀ PHẦN MỀM

Trước khi sử dụng sách cần đọc kỹ phần mở đầu, hướng dẫn sử dụng và khái niệm về tương tác thuốc để nắm chắc thông tin nhằm sử dụng tốt nhất cuốn sách

I. TRA CỨU TÌM THÔNG TIN

1. Tra sách tìm thông tin

Khi biết thuốc thuộc nhóm nào xin sử dụng *Mục lục tra cứu nhóm thuốc* để tìm số trang của họ thuốc. Nếu không nhớ thuốc thuộc nhóm nào chỉ biết tên thuốc hoặc tên biệt dược xin sử dụng *Mục lục tra cứu thuốc và biệt dược* để tìm số trang của thuốc. Tìm đến trang đã biết, tìm thuốc trong mục *Các thuốc trong nhóm*, tìm tiếp mục *Chú ý khi chỉ định* để có thông tin về thuốc này. Muốn tìm tương tác của hai thuốc khi biết thuốc thứ 1 (hoặc thứ 2) thuộc nhóm nào xin sử dụng *Mục lục tra cứu nhóm thuốc* và tìm thuốc trong mục *Các thuốc trong nhóm* và mục *Tương tác thuốc* tìm thuốc thứ 2 (dùng cùng lúc với thuốc thứ 1) để tìm tương tác giữa thuốc thứ 1 và thuốc thứ 2

Ví dụ: Tìm chú ý khi sử dụng của acyclovir và tương tác giữa acyclovir với theophylin.

Trước tiên sử dụng *Mục lục tra cứu nhóm thuốc* (hoặc *Mục lục thuốc và biệt dược*) tìm số trang có nhóm thuốc (hoặc tên thuốc acyclovir), tiếp theo tra mục *Chú ý khi chỉ định* để tìm thông tin về phần này. Tìm trong mục *Tương tác thuốc* ta thấy dòng dưới có chữ in đậm đầu dòng *Tương tác cần thận trọng*: mức độ 2, có nghĩa là các thuốc viết đầu dòng đậm phía dưới (có thuốc theophylin) sẽ có tương tác cần thận trọng (mức độ 2) với acyclovir, thông tin này cho ta biết acyclovir tương tác với theophylin ở mức độ 2 và cần thận trọng khi dùng kết hợp hai thuốc này.

2. Tra trên phần mềm tìm thông tin

Phần mềm cho phép cập nhật thông tin nhanh hơn sách và tra cứu gần như tức thì. Thứ tự tìm kiếm như sau:

Trước hết cần nhấn chuột vào phần tên gốc hay tên biệt dược (tuỳ theo thuốc mang tên gốc hay tên biệt dược). *Gõ tên thuốc* cần tìm, nhấn chuột vào tên thuốc tương ứng trong danh mục phía dưới. Với một thuốc nếu cửa sổ “Đơn thuốc” xuất hiện một chấm vàng ở bên trái tên thuốc chứng tỏ có chống chỉ định. *Đánh dấu tên thuốc* đó và nhấn chuột vào mục *Chú ý khi chỉ định* sẽ xuất hiện các mức độ chú ý khi chỉ định. *Gõ tiếp tên thuốc khác*, nhấn chuột vào tên thuốc tương ứng trong danh mục phía dưới. *Nếu xuất hiện một chấm đỏ* ở bên trái của hai thuốc trong phần *Đơn thuốc* là có tương tác thuốc. *Nhấn chuột* vào mục *Tương tác thuốc* sẽ xuất hiện phần phân tích và xử lý tương tác. *Nếu đơn thuốc có nhiều thuốc và xuất hiện nhiều tương tác*, đánh dấu mỗi tương tác sẽ cho kết quả phân tích và xử lý mỗi tương tác phía dưới.

II. MỨC ĐỘ TƯƠNG TÁC VÀ CHÚ Ý KHI CHỈ ĐỊNH

Mức độ chú ý khi chỉ định (gồm các thận trọng và chống chỉ định khi dùng thuốc) và mức độ tương tác thuốc được xếp theo 4 mức độ:

1. Mức độ chú ý khi chỉ định:

Mức độ 1: Cần theo dõi

Mức độ 2: Thận trọng

Mức độ 3: Cân nhắc nguy cơ / lợi ích

Mức độ 4: Chống chỉ định

2. Mức độ tương tác thuốc:

Mức độ 1: Tương tác cần theo dõi

Mức độ 2: Tương tác cần thận trọng

Mức độ 3: Cân nhắc nguy cơ / lợi ích

Mức độ 4: Phối hợp nguy hiểm

Mức độ chú ý khi chỉ định và mức độ tương tác thuốc khác nhau với các dạng bào chế khác nhau (dạng thuốc nhỏ mắt khác dạng tiêm tĩnh mạch). Các thuốc dùng theo đường toàn thân có nhiều khả năng gây tương tác. Các thuốc dưới dạng bào chế dùng tại chỗ nguy cơ gây tương tác cần được đánh giá theo các yếu tố liên quan khi sử dụng thuốc (trạng thái sinh lý, bệnh lý của bệnh nhân, liều lượng, đường dùng thuốc).

III. ĐÁNH GIÁ NGUY CƠ TƯƠNG TÁC THUỐC

Đánh giá và xử lý tương tác thuốc cần xem xét có nguy cơ bị rối loạn sự cân bằng trong điều trị hay không? (người bệnh mắc các bệnh đái tháo đường, tăng cholesterol máu, gút (gout), tăng huyết áp, dùng thuốc kháng vitamin K, tim mạch, hen, động kinh... là những người bệnh khó kiểm soát cân bằng điều trị). Người thầy thuốc cần lập lại trạng thái cân bằng ở người bệnh, cần đưa huyết áp về giá trị bình thường, đưa tỷ lệ prothrombin về một giá trị nào đó, tìm liều thuốc thích hợp cho một người động kinh... Trong tình huống này cần đặc biệt phải cảnh giác khi phối hợp thuốc và cần cung cấp thông tin cho người bệnh về các nguy cơ khi tự dùng thuốc; những thay đổi trong chế độ ăn uống khi điều trị. Nguyên tắc đầu tiên người thầy thuốc cần phải tuân thủ là không làm đảo lộn trạng thái cân bằng của người bệnh.

Một tương tác thuốc không phải lúc nào cũng nguy hiểm. Đôi khi chỉ cần chú ý thận trọng đặc biệt cũng đủ làm giảm nguy cơ (theo dõi điều trị về mặt sinh học, dùng liều thích hợp, phân bố các lần dùng thuốc, hướng dẫn người bệnh tự theo dõi khi dùng thuốc, cung cấp thông tin cho người bệnh về tự dùng thuốc...).